

ENDANGERED LANGUAGES OF THE CAUCASUS AND BEYOND

Editörler: Ramazan KORKMAZ ve Gürkan DOĞAN, Leiden, Brill, 2017, 299 sayfa

*Zeynep Pınar CAN**

UNESCO tarafından belirlenen dokuz ölçüte göre, dünyada konuşulan dillerin %43'ü tehlike altındaki diller sınıfına girmektedir. Dili konuşanların net sayısı, kuşaklar arası dil aktarımı, dil kullanım alanındaki değişimler ve dilin medyada kullanımı gibi ölçütlere göre “açıkça”, “ciddi biçimde” ve “kritik seviyede” tehlike altında olarak tanımlanan bu dillerden 230'u 1950'den beri konuşuru olmadığından “ölü dil” sınıfına girmiştir¹.

Türk Dil Kurumu, Ardahan Üniversitesi ve Harvard Üniversitesi iş birliği ile 13-16 Ekim 2016 tarihlerinde Ardahan Üniversitesinde birincisi düzenlenen “Uluslararası Tehlike Altındaki Diller Konferansı”nda (International CUA Conference on Endangered Languages), başta Kafkas dilleri olmak üzere tehlike altındaki çeşitli diller üzerine 35 bildiri sunulmuş, söz konusu dillerin kayıt altına alınması, korunması ve yeniden canlandırılması ile ilgili fikir alışverişleri yapılmıştır. Konferansta sunulan 35 bildiren 19'u, editörlüğünü Ardahan Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ ve Prof. Dr. Gürkan DOĞAN'ın yaptığı *Endangered Languages of the Caucasus and Beyond* (Kafkasya ve Ötesinin Tehlike Altındaki Dilleri) kitabında yayımlanmıştır. Kitapta yayımlanan bildiriler şu şekildedir:

* Arş. Gör. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, zeynepinarcan@gmail.com

1 “UNESCO Project: ‘Atlas of the World’s Languages in Danger,” UNESCO, 2011. <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001924/192416e.pdf> [Son erişim tarihi: 28.12.2016]

1. Gregory S. Anderson, “Consequences of Russian Linguistic Hegemony in (Post-) Soviet Colonial Space” (Sovyet Koloni Dönemindeki -ve Sonrasındaki- Rus Dil Hegemonyasının Sonuçları)
2. Johnny Cheung, “The Contacts between the Ossetians and the Karachay-Balkars, According to V.I. Abaev and Marrian Ideology” (V.I. Abaev ve Marr İdeolojisine Göre Osetçe ve Karaçay-Balkarca Etkileşimi)
3. Bernard Comrie, “Why Caucasian languages?” (Neden Kafkas Dilleri?)
4. Iryna M. Dryga, “International Research Collaboration on Documentation and Revitalization of Endangered Turkic Languages in the Ukraine: Crimean Tatar, Gagauz, Karaim, Qrymchack and Urum Experience” (Ukrayna’da Konuşulan Tehlike Altındaki Türk Dillerinin Belgelemesi ve Canlandırılması Üzerine Uluslararası Araştırma İş Birliği: Kırım Tatarcası, Gagavuzca, Karaimce, Kırımçak ve Urum Örneği)
5. Diana Forker, “Cases-Non-cases: At the Margins of the Tsezic Case System” (Durumlu-Durumsuz: Tsezic Ad Durum Ek Sisteminin Sınırlarında)
6. Victor A. Friedman, “Language Endangerment in the Balkans with Some Comparisons to the Caucasus” (Kafkasya ile Karşılaştırıldığında Balkanlarda Konuşulan Tehlike Altındaki Dillerin Durumu)
7. George Hewitt, “Instilling Pride by Raising a Language’s Prestige” (Bir Dilin Prestijini Arttırarak Gurur Aşılama)
8. Zaynab Alieva ve Mazhid Khalikov, “Unwritten Minority Languages of the Daghestan: Status and Conservation Issues” (Dağıstan’ın Yazılı Olmayan Azınlık Dilleri: Dillerin Durumu ve Dillerin Korunmasıyla ilgili Sorunlar)
9. Yong-Söng Li, “Report on the Fieldwork Studies of the Endangered Turkic Languages” (Tehlike Altındaki Türk Dilleri üzerine yapılan Saha Araştırmaları Raporu)
10. Nicholas Ostler, “Empire, Lingua Franca, Vernacular: The Roots of Endangerment” (İmparatorluk, Ortak Dil, Yerel Dil: Tehlikenin Kökenleri)
11. Mehmet Ölmez, “Endangered Turkic Languages from China” (Çin’de Tehlike Altında Olan Türk Dilleri)
12. A. Sumru Özsoy, “The Death of a Language: the Case of Ubykh” (Bir

Dilin Ölümü: Ubıh Örneği)

13. Elisabetta Ragagnin, “Diversity in the Dukhan Reindeer Terminology” (Duhaca Ren Geyiği Terminolojisindeki Çeşitlilik)
14. Wolfgang Schulze, “How Much Udi is Udi?” (Udi Ne Kadar Udi?)
15. Eser Erguvanli Taylan, “Language Contact in Anatolia: The Case of Sason Arabic” (Anadolu’daki Dil Etkileşimi: Sason Arapçası Örneği)
16. Kevin Tuite, “Language and Emergent Literacy in Svaneti” (Svaneti’deki Dil ve Yeni Okuryazarlık)
17. Karina Vamling, “The Internet as a Tool for Language Development and Maintenance? The Case of Megrelian” (Dilin Gelişimi ve Korunumu İçin Bir Araç Olarak İnternet? Megrelce Örneği)
18. George van Driem, “Linguistic Topography and Language Survival” (Dil Bilimsel Topoğrafya ve Dilin Hayatta Kalması)
19. Alexander Vovin, “And So Flows History” (Ve Tarih Böyle Akıp Gider)

Yukarıda görüldüğü üzere, kitapta yer alan 19 bildiriden dördü tehlike altındaki Türk dilleriyle ilgilidir. Iryna M. Dryga’nın bildirisi Kırım Tatarcası, Gagavuzca, Karaimce, Kırımçak ve Urum dillerini; Mehmet Ölmez’in bildirisi Çin’de yaşayan Uygur, Kazak, Kırgız, Salır, Tatar, Tuva, Sarı Uygur, Özbek ve Fuyu Kırgızlarının konuştuğu Türk dillerini ele almaktadır. Yong-Söng Li’nin bildirisi çeşitli Türk dilleri üzerine yapılan saha araştırmalarının, Elisabetta Ragagnin’in bildirisi Moğolistan’da konuşulan Türk dillerinden Duhacadaki Ren geyiği terminolojisinin üzerinde durmaktadır. *Endangered Languages of the Caucasus and Beyond*’da bulunan bildirilerin geri kalanı ise genel olarak tehlike altındaki Kafkas dilleri üzerinedir. Tsezic, Ubıhça, Udi, Svaneti ve Megrelce konferansta ele alınan Kafkas dillerinden bazılarıdır. Türk ve Kafkas dilleri dışında konferansta sunulup kitapta yayımlanan bildirilerden Eser Erguvanli Taylan’ın bildirisi Türkiye’de konuşulan Sason Arapçasını, Johnny Cheung’un bildirisi ise bir Türk dili olan Karaçay-Balkarcası ile Rusya ve Kafkaslarda konuşulan Doğu İran dillerinden Osetçenin etkileşimini ele almaktadır. Gregory S. Anderson Rusya’da konuşulan çeşitli azınlık dilleri üzerinde durmuş, Alexander Vovin ise dil çeşitliliğinin kademeleli olarak kaybolmasına ilişkin İç Asya’da, Japonya’da ve Kore’de konuşulan dillerden örnekler vermiştir.

1950 yılından beri 230 dilin yok olması ve günümüzde konuşulan yaklaşık 7000 dilin yarısına yakınının tehlike altında bulunması göz önüne alındığında, tehlike altındaki dillerin kayıt altına alınması, yazılı ve sözlü olarak belgelenmesi ve bu belgelerin gelecekteki araştırmalar için araştırmacılara sunulması

büyük önem kazanmaktadır. 2014 yılında Ardahan Üniversitesinde “1. Uluslararası Tehlike Altındaki Diller Konferansı” başlıklı bir konferansın düzenlenmiş olması ve bu konferansta sunulan bildirilerin *Endangered Languages of the Caucasus and Beyond* başlığı altından toplanarak yayımlanması bu konuda atılmış önemli adımlar olarak nitelendirilmelidir.

